

Формування позитивної мотивації до занять фізичною культурою у школярів

Щелкунов А.О., Шаповалов М.А., Холіч Є.А.

Державний вищий навчальний заклад

«Донбаський державний педагогічний університет»

Вступ. В Україні останніми роками спостерігається тенденція різкого погіршення здоров'я і фізичної підготовленості дітей і молоді. Серед основних причин цієї кризи варто відзначити знецінення соціальної престижності фізичної культури, спорту, здорового способу життя, мінімальна соціально-оздоровча цінність фізичної культури в дошкільних учбових закладах, явний недолік фінансування розвитку фізичної культури і спорту. Все це зумовило низький рівень позитивної мотивації до систематичних занять фізичною культурою, спортом, здорового способу життя у учнів загальноосвітніх шкіл.

Дуже важливо зараз радикально переглянути і почати перебудовувати систему фізичного виховання дітей і молоді. Слід формувати у них моральне і психічне здоров'я, свідому потребу в систематичній фізичній досконалості, розвиток позитивної мотивації, свідомої вимоги до систематичних і організованих занять фізичною культурою, спортом, придбанням знань і умінь здорового способу життя.

Мета дослідження – експериментально обґрунтувати можливість використання з метою оптимізації в загальноосвітній школі різнорівневих режимів рухової активності. Визначити педагогічну модель формування позитивної мотивації до систематичних занять фізичною культурою, спортом і здорового способу життя у учнів загальноосвітніх шкіл.

Завдання дослідження. Визначити педагогічну модель формування позитивної мотивації до систематичних занять фізичною культурою, спортом і здорового способу життя у учнів загальноосвітніх шкіл.

Результати. Різні спонукання, що відносяться до мотиваційної сфери, наприклад, пізнавальні і соціальні мотиви, за своїм проявом неоднакові, вони по-різному проявляються в ході навчання і занять фізичною культурою і спортом (ЗФК і С). Учителю потрібно реєструвати різні прояви активного відношення школярів до навчання і ЗФК і С з окремими видами мотивів у ході уроку співвідносячи їх. За твердженням В.Г. Григоренка пізнавальні мотиви мають такі ознаки:

Широкі пізнавальні мотиви: виконання навчальних завдань, підвищеної трудності, вираження позитивної реакції; прояв інтересу до додаткових відомостей, відношення до необов'язкових завдань; самостійне виконання навчальних завдань у вільний час.

Навчально-пізнавальні мотиви: самостійне звертання школярів до пошуку способів роботи, розв'язання, аналіз розв'язання задачі після позитивного результату; інтерес при переході до нової дії, до введення нових задач; зацікавленість в аналізі власних помилок, самоконтроль у

ході занять, як умова уваги і зосередженості.

Мотиви самоосвіти: звернення до вчителів і дорослих з питаннями про способи раціональної організації навчальної праці і прийомах самоосвіти; усі можливі дії школярів по здійсненню самоосвіти (відвідування секцій, гуртків).

У соціальних мотивів інші ознаки:

1) Соціальні широкі мотиви: вчинки, що відбивають розуміння школярем значимості навчання і ЗФК і С у цілому; відмовлення особистим інтересам заради суспільних, включення у види суспільно-корисної діяльності.

2) Соціальні позиційні мотиви: спроби до взаємодії і контактів з однолітками; звертання до партнера в ході ЗФК і С; ініціатива і безкорисливість при допомозі партнеру; відгук на прохання партнера про допомогу.

3) Мотиви соціального співробітництва: бажання зрозуміти способи колективної роботи й удосконалити їх; прояв інтересу до обговорення різних способів фронтальної і групової роботи в класі, прагнення до пошуку їх оптимальних варіантів, інтерес до переключення з індивідуальної роботи до колективної на колективну і назад.

Дослідницька робота була реалізована на базі загальноосвітніх шкіл №№ 12, 15 м. Слов'янська Донецької області. У дослідженні прийняли участь 185 учнів у віці від 11 до 17 років.

Результати наших досліджень дозволили встановити наступне.

На заняттях старанність виявляється у наступному: уміння школярів ставити самостійні, нові, гнучкі перспективні цілі, уміння працювати за інструкцією, доводити задачу до кінця, прагнути до завершеності дій, самостійне подолання труднощів чи звертання за допомогою.

Емоції задоволення при контакті з учителем, при справедливих відзивах проявляються в гарній дисципліні і тиші на заняттях, у числі реплік, вигуків і коментарів школярів.

Відсутність інтересу до ЗФК і С проявляється у пасивності і байдужості школярів, небажанні виявляти активність, самостійність і ініціативу у навчальній діяльності; байдужість і нудьга.

Показником характеру мотивації ЗФК і С є реальні вчинки школярів у навчальних і позанавчальних ситуаціях. Варто звертати увагу не на один учинок, а на серію вчинків у різних ситуаціях. Необхідно шукати перспективу розвитку і знань, сильні сторони мотивації кожного учня. Вивчення мотивації кожного окремо узятим учнем краще за все будувати шляхом порівняння «незалежних характеристик», що дається кожному школяреві декількома вчителями, класним керівником, батьками [3].

При формуванні мотивації вчитель повинний спиратися на перспективи, резерви і задачі розвитку мотивації ЗФК і С у даному віці. Тому для цього необхідно виходити з вікової своєрідності діяльності мотивації як важливої особистісної характеристики в даному віці, у віці

попередньому даному, у віці, що впливає за даним. При формуванні мотивації упор повинний бути на її реальний рівень, що склався в попередньому віці. Також необхідно припускати визначення найближчих перспектив її розвитку (у даному віці) і далеких перспектив її розвитку (у наступному віці).

Для того, щоб мобілізувати резерви мотивації в кожному віці слід «включити» дитину в активні види діяльності (навчальну) і види суспільних взаємодій його з іншою людиною (учителем, однолітками).

При здійсненні цих видів діяльності і соціальних контактів у учня утворюються нові якості психічного розвитку, які прийнято називати психічними новоутвореннями. За даними психологічних досліджень психічні новоутворення складаються в прояві у дитини нового, діючого відношення, нової позиції:

- а) до досліджуваного об'єкту;
- б) до іншої людини;
- в) до себе і своєї діяльності.

Щодо мотивації ці нові психологічні якості виглядають так:

1. Ми називаємо пізнавальною активністю усі види активного відношення до ЗФК і С як до пізнання: наявність змісту, усі види пізнавальних мотивів (прагнення до нових умінь, знань, до способів їхнього придбання прагнення до самоосвіти); цілі, що реалізують їх пізнавальні мотиви, які обслуговують їх емоції. Включаючи все це, школяр формується як суб'єкт навчальної діяльності.

2. Соціальною активністю називають усі види активного відношення ЗФК і С до спілкування, до взаємодії і співробітництва. Сюди відноситься наявність змісту, значимість до школяра ЗФК і С, як взаємодії з іншою людиною, усі види соціальних мотивів (прагнення знайти позицію у відношенні з іншими людьми), цілі, що обслуговують ці соціальні мотиви; емоції, що супроводжують соціальні мотиви ЗФК і С. Включаючи все це, школяр формується як суб'єкт взаємодії, спілкування з іншою людиною.

3. Останнє, це новий тип відносини до себе. Він виступає як уміння усвідомлювати і перебудовувати свою мотиваційну сферу, підпорядковувати мотиви декількох видів діяльності, змінювати свої цілі. Тут будується фундамент для становлення школяра як суб'єкта своєї мотиваційної сфери. Сукупність усіх цих разом узятих змін формує учня, як суб'єкт навчання і виховання в широкому плані.

4. Критеріями наявності новоутворення в мотиваційній сфері є не загальне зростання позитивного відношення до ЗФК і С, а якісна зміна її окремих сторін, ускладнення їхніх відносин і будівля мотиваційної сфери, регульована волею, її організація. У мотиваційній сфері відбулися якісні зміни, якщо випускника школи виховали як активну особистість, спонукувану системою діючих мотивів, де переважають соціально-значущі мотиви з колективістичною спрямованістю, здатні реалізувати ці мотиви

через самостійну постановку гнучких, перспективних цілей і їх досягнення, тобто усвідомленню удосконалювати самого себе в ході цих перетворень, бути готовим прийняти на себе всю міру відповідальності за свої вчинки і дії в системі суспільних відносин.

5. Виділяють наступні шляхи формування мотивації:

а) шлях “зверху вниз” – прищеплювання школярам ідеалів, якими повинні бути мотиви ЗФК і С. На це спрямована вся система морального виховання в суспільстві, у школі. Школьник приймає “знані” мотиви як еталони, по яких він звіряє своє поведіння, робить прирівнювання своїх мотивів з мотивами, пропонованими суспільством. Мінус цього шляху – небезпека чисто формального засвоєння необхідних спонукань.

б) шлях “знизу вгору” – школяр включається дорослими у реальний вид діяльності і так здобуває практичний досвід моральної поведінки. У нього складаються реально діючі мотиви. Мінус цього шляху – непевність у тім, що у школяра складуться ті спонукання, що необхідні.

Єдність цих шляхів виховання дає правильне сполучення “знаних” і реально діючих мотивів, що забезпечують зрілість особистості школярів, єдність слова і справи [5].

Вихованню мотивації це тривалий процес, що пов’язаний зі становленням особистості школярів у цілому. Необхідно багато часу кропіткої праці для того, щоб установити гриму і стійку зміну в мотиваційних установках школяра. Варто відзначити, що пізнавальні мотиви у школярів перебудовуються легше і швидше, ніж соціальні. Протягом декількох місяців при систематичному відпрацьовуванні навчальної діяльності, її компонентів, у школярів виникає чітка орієнтація не тільки на результати, але і на способи роботи, тобто розвинути навчально-пізнавальні мотиви. Соціальні мотиви вимагають комплексної виховної роботи. Правда, для їхнього становлення в ході навчальної діяльності можна багато чого зробити.

При ЗФК і С школяр здійснює і предметні перетворення, і взаємодію з іншою людиною, змінює свою діяльність, а також самого себе. Тому тут складаються нові види пізнавальної і соціальної активності, а також діюче відношення до своєї мотиваційної сфери [4, 6].

Основний показник характеру мотивації – реальні вчинки підлітка в учбових і позанавчальних ситуаціях. Судити про мотивацію школярів не слід по випадкових або окремих епізодах. Вивчення мотивації кожного учня краще будувати шляхом зіставлення “незалежних характеристик” даних цьому учню декількома вчителями, батьками.

Головний шлях виховання повноцінної мотивації це не тільки стан сприятливого клімату в ході занять, а і включення школярів реальні види діяльності, способи взаємодії з оточуючими. Психологічно обґрунтований шлях формування мотивації школярів полягає в наступному:

- вчитель визначає задачі формування мотивації в цьому віці з урахуванням його перспектив;

- з'ясовує стан мотивації навчання у учнів;
- організовує види активної діяльності школяра, здійснює широку виховну роботу, організовує виконання завдань, направлених на усвідомлення своєї мотиваційної сфери.

Динаміка формування у школярів позитивної мотивації до систематичних занять фізичною культурою і спортом органічно взаємозв'язані з кількісними і якісними показниками стану їх рухової сфери психо-функціональних можливостей.

Висновки. Таким чином була розроблена програма формування у підлітків позитивної мотивації до систематичних занять фізичною культурою і спортом. Її напрям – розвиток основних чинників психолого-педагогічного механізму свідомого сприйняття структурних компонентів в процесі фізичного вдосконалення людини. Методичними особливостями програми були методи індивідуального дозування педагогічних чинників; єдність уроків фізичної культури, форм позакласних і позашкільних занять.

Література

1. Виноградов П.А., Душанкин А.Л., Жолдак В.И. (1996) Основы физической культуры и здорового образа жизни: Учебное пособие. –Москва: Советский спорт.
2. Матвеев Л.Б. (1991) Теорія і методика фізичної культури. – М.: ФіС,.
3. Остапенко А.А. (2008) Педагогическая система и педагогическое мастерство: соотношения понятий и структур. Школьные технологии 5. 41–46.
4. Хекхаузен Х. (1998). Мотивация и деятельность. (Т.1 – 408 с). Москва. Педагогика.
5. Холодов Ж.К. (2003). Теорія і методика фізичного виховання і спорту: Учеб. посібник для студ. вищ. навч. закладів. – 2-ге вид., Испр. і доп. (Ред. Ж.К. Холодов, В.С. Кузнецов). – М.: Видавничий центр Академія.

Інформація про авторів:

Щелкунов А.О.

доцент кафедри методики викладання спортвно-педагогічних дисциплін
кандидат наук по фізичному вихованню і спорту
Державний вищий навчальний заклад «Донбаський державний педагогічний університет»
Слов'янськ, Україна
afhn60@gmail.com

Шаповалов М.А.

кафедра методики викладання спортивно-педагогічних дисциплін, студент 4 курс
Державний вищий навчальний заклад «Донбаський державний педагогічний університет»
Слов'янськ, Україна
afhn60@gmail.com

Холіч Є.А.

Державний вищий навчальний заклад «Донбаський державний педагогічний університет»

Слов'янськ, Україна

afhn60@gmail.com

Поступила до редакції 18.11.2019р.